

RA NGÀY THỨ TƯ

10 AOUT 1935

PHU - TRƯƠNG TIENG - DAN

BÁO - CHÍ XÃ-HỘI Ở NUÔC PHÁP TRONG KHOÀNG 1895 - 1900

Trên đây những việc làm, những lời nói ngay có ích lợi cho một số đồng chí thiệt thòi, thường hay bị một số trong xã hội ghét ghen. Nhưng là các nhà cầm viết chủ trương những cơ quan ngôn luận đúng đắn, xưa nay thường làm bia bối biết bao nhiêu đều khôn nhục, có khi nguy hiểm tinh mộng nưa. Song ngài bắt đầu những người chân chính có lương tâm bao giờ cũng lấy chán lý làm hậu thuẫn mà đã dấn mục đích cuối cùng, đều cho có những điều nguy hiểm mà không chịu cùi mình như bọn văn sĩ bán văn mua quyền trước, nay bợ đỡ người này, mai tàn đường người nọ.

Đến đây xin kể sơ đoạn lịch sử trong mấy mươi năm gần đây của mấy tờ báo cơ quan xã hội ở nước Pháp là nước thầy ta, ta thấy rõ dân tộc Pháp là một dân tộc rất mạnh về tinh thần phản đấu, mà phản đấu mà người Pháp mới dùng được thành phái Cộng-hoa, đưa nước Pháp lên đường cường thịnh vượng.

Sau cuộc cách mạng năm 1870, những người có tư tưởng xã hội, được thoát khỏi những viên đạn tên lửa và bom, bị bùi, bị đay, người bị tội, bị biệt xứ, lưu lụn. Lại ra sau bị trừng trị do, tư tưởng xã hội lúc bấy giờ ở đất Pháp không khác gì ngọn lửa tan, hơi thở rực, bao anh em cơ quan ngôn luận xã hội đều tiêu diệt.

Song giờ người, không tuân theo giặc được tư tưởng, ngần ngại như sinh tiêu diệt, mà gặp cơ hội là nảy bung bột ra, đều chánh phủ lúc bấy giờ hết sức tìm đủ cách không sao tuyệt hàn cát mìn xã hội để a sầu cho những người Pháp, từ năm 1872 đến năm 1879, các tờ báo xã hội lại lần lượt mọc ra. Đầu tiên bấy giờ Rappel rồi đến tờ Corsaire, dâng những lời cảnh cáo của các cơ quan lao động.

Năm 1876, những tờ khác khuynh hướng về xã hội, nổi got ra đời, như Les Droits de l'Homme, ban biêp tạp toàn những người có học thức rộng, chí khí lớn, và tài oai uy ra, người ta trốn ở ngoại quốc về, như Eug. Simeon, Lacoste, Gayot, Lassagary, nhau viết báo nói, người ta có tài năng và học vấn, vẫn ông viết câu ngắn mà giọng hùng hổ cứng cáp. Bởi với chánh sách xâm lược, ông chưa sảng lòng ghen ghét, lúc thiêu niêu ông đã từng công kích kinh liệt, ông rất ham chung tư tưởng tự do, cao cả, và dân chủ nên trong tờ La Bataille chưa dấy những bài cổ động.

Năm 1885, La Bataille định bản, qua 1888 lại ra lật, đến 1892 thì chết. Tuy ông chủ bút người có tài đặc biệt, tờ La Bataille vẫn không chạy bằng tờ Le Cri du Peuple.

Le Cri du Peuple, tờ này do ông Jules Vallès xuất bản năm 1871, được vài tháng rồi nghỉ. Qua năm 1883 tái bản, từ đây Le Cri du Peuple trải qua thời kỳ phát đạt, tiếng tăm lừng lẫy, vì trước kia những bài đăng ở báo chí tư tưởng là mờ, vẫn làm thường không có giá trị, sau tái bản, bộ biến tệp thay đổi có những tay viết báo có danh tiếng giúp vào, như ông Guesde Deville v.v. đã kề trên. Trên tờ báo ấy có bài kinh liệt công kích việc nước Pháp đem quân đi Mỹ Bắc-kỳ, phản đối riêng ông Jules Ferry, ông Waldeck-Rousseau, ông Clemenceau là người có quyền lực đương thời, và những việc sai lầm xa xỉ trên đường chính trị. Bài công kích công việc của sở cảnh sát diễn ra lần thám kinh Ballerich, làm náo động cả dư luận: nguyên vì một bài đăng trong báo chí công kích sở cảnh sát, viên cự Charles Ballerich và người em là Norbert Ballerich tên dân, một người cầm đầu, một người đeo súng lục, tên 6-1-1885, bị cùa vào tên báo, tức bấy giờ chỉ là ông Massard và Dauvillier, tên là Dauvillier, làm chấn động ra cửa sổ trống, còn Dauvillier bị đánh nhau, song nhờ có súng khoé, Querry ran lấp được khán sang lục của ông ta để trên bàn, tên Norbert I phát bị đạn chí, còn Charles bị bùi, ra tòa, Querry vì sự giữ minh phải chống trả (défense légitime) được trắng ta.

Ngày 20-9-1880, tờ La Commune ra đời, do ông Félix Pyat sáng lập, tờ này sống được có 2 tháng, đối với phong trào lao động, tờ này không có ý tân thành, tư tưởng xã hội của ông Pyat chuyên về mặt văn chương và tiểu thuyết, không chú trọng về công việc phản đấu của họa báo chí, nêu những bài đăng trong báo chí phái lao động không hoàn chỉnh, vi không thiết thực.

Sau hai tháng, ông Blanqui xuất bản tờ Si Dieu si Mai re, số đầu ra ngày 20-11-1880, mới mỏ mồi, tờ báo này gặp liền sự nguy nan. Người chủ nhà có phế cho tờ báo thuê làm

văn không quên tên nó.

Tờ Les Droits de l'Homme chết, tờ Le Radical ra thế, vì một mồng một nồi, tư tưởng không hợp thời, nên tờ này ra đời chẳng được bao lâu, bị cải áo ngày 20-8-1877, phải chịu một số phản đối non, nói got theo đảng anh trước.

Bóng thai với tờ Les Droits de l'Homme, có tờ Tribune, do ông Trébois sáng lập ngày 2-6-1876, tờ này ra hàng ngày, chuyên về các vấn đề đầu-chò và xã-hội, chính tờ báo này đầu tiên bày ý kiến lập ra hội thí thuỷ và Pháp, trong khi ủy ban lao động Pháp di dời cuộc đấu xảo ở Philadelphia. Y hồn ấy phát biểu, tờ báo được các giới lao động hoan nghênh nhiệt liệt, cũng vì thế mà viên chủ bút phải ra trước tòa thương tiếc ngày 23-9-1876, mà La Tribune jeding tờ biệt trường ngôn luận.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tronh lúc tờ báo trên oban mất, người ta được thấy tờ nhật báo Le Citoyen bước ra chào đời, do ông Achille Secondigny trước là chủ nhân tờ báo chủ trương Le Citoyen là một cơ quan thứ nhất của đảng xã-hội, là phái thí thuỷ và hoan nghênh.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tronh lúc tờ báo trên oban mất, người ta được thấy tờ nhật báo Le Citoyen bước ra chào đời, do ông Achille Secondigny trước là chủ nhân tờ báo chủ trương Le Citoyen là một cơ quan thứ nhất của đảng xã-hội, là phái thí thuỷ và hoan nghênh.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái kiếp chết yểu, đến ngày 6-10-1881 phải nhắm mắt nằm yên.

Tờ báo này thường đăng những bài về triết-học, kinh-tế, xã-hội và nhiều bài có giá trị. Bao ra hàng ngày 3 tuần đầu, sau đó lại

hàng tuần, sinh gặp hoàn cảnh khó khăn, lại bị sức lực yếu, tờ này cũng mang cái ki

